

KOMENTAR NACRTA AMANDMANA NA USTAV ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

dr. Amir KARIĆ

Sažetak

U tekstu se iznose, argumentiraju i komentarišu primjedbe na nacrt amandmana na Ustav islamske zajednice. Pored ostalog, primjedbama se predlažu sljedeće izmjenjene: nacrt amandmana o promjeni ustava treba utvrditi Sabor na prijedlog ustavno-pravne komisije, odluka o donošenju ili promjeni Ustava je valjana ako za nju glasa najmanje dvije trećine od ukupnog broja sabornika, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je jedna i jedinstvena zajednica muslimana u Bosni i Hercegovini, Bošnjaka izvan domovine i drugih muslimana koji je prihvataju kao svoju. Također se insistira na tome da se određeni amandmani jezički preciziraju i formuliraju na sljedeći način: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini jedna je jedinstvena zajednica muslimana u Bosni i Hercegovini. Reisul- ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini predstavlja vjersko jedinstvo islamskih zajednica u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i islamskih zajednica Bošnjaka u dijaspori. Primjedbe na amandmane V, XII, XVI, XVIII, XIX, XXI, XXXVI odnose se na odgovarajući broj domaćinstava za formiranje novog džemata, preispitivanje svrhe dvostrukog članstva muftija u Rijasetu i vijeću muftija, neslaganje sa prijedlogom ukidanja institucije zamenika Reisu-l-uleme i drugo.

* Ovaj tekst je za publikovanje prilagođena verzija izlaganja na Raspravi o Nacrtu amandmana koja je održana u Sarajevu 22. 02. 2012. godine u organizaciji Glavnog odbora Ilmije

Prethodna napomena

Nacrtom amandmana nije predviđena izmjena procedure kojom se mijenja Ustav Islamske zajednice u BiH. U članu 79. stavu 7. kaže se: "**Nacrt akta o promjeni Ustava utvrđuje Ustavna komisija, koju imenuje Sabor Islamske zajednice, koja ima predsjednika i osam članova**". Apsurdno je da se o Nacrtu amandmana, prethodno ne raspravlja u Saboru, i da članovi Sabora nemaju mogućnost iznijeti svoje stavove o Nacrtu amandmana. Sada, Sabor kao najviše predstavničko tijelo Islamske zajednice može samo prihvatiti ili ne prihvatiti amandmane, po principu uzmi ili ostavi. Ovim Nacrtom amandmana neophodno je otkloniti ovu manjkavost.

Predlažem da se član 79. stav 7. Ustava promijeni i da glasi: "**Nacrt amandmana o promjeni Ustava utvrđuje Sabor Islamske zajednice na prijedlog Ustavno-pravne komisije.**"

Poslije javne rasprave Ustavno-pravna komisija će pripremiti Prijedlog amandmana i dostaviti ih na usvajanje u Saboru Islamske zajednice.

U vezi sa članom 79. kojim je reguliran način donošenja i promjene Ustava, potrebno je naglasiti da se u stavu 3. člana 79. kaže: "**Odluka o donošenju ili promjeni Ustava je valjana ako je za nju glasalo najmanje dvije trećine prisutnih sabornika**" (podvukao A. K.). U prethodnom stavu, tj. stavu 2. člana 79. kaže se: "**Za donošenje i promjenu Ustava neophodno je prisustvo najmanje dvije trećine sabornika.**" Praktično, Ustav može usvojiti ili promijeniti 2/3 od 2/3 prisutnih članova Sabora. Ako sjednici prisustvuje 2/3, tj. 56 sabornika, Ustav će biti usvojen ili promijenjen ako za njega glasa 38 od prisutnih 56 sabornika. To znači da od ukupnog broja, tj. osamdeset i tri sabornika, Ustav se može promijeniti glasovima njih samo trideset i

osam. Predlažem da se stav 3. člana 79. promijeni tako da glasi: "**Odluka o donošenju ili promjeni Ustava je valjana ako je za nju glasalo najmanje dvije trećine od ukupnog broja sabornika.**"

Još jedno važno pitanje nije uopće tretirano Ustavom, niti ovim Nacrtom amandmana. To je **pitanje odgovornosti** reisu-l-uleme. U Ustavu su određene ovlasti, ali ne spominje se odgovornost reisu-l-uleme, niti **mogućnost opoziva** sa te dužnosti prije isteka mandata.

Polazeći od pretpostavke o mogućoj pogrešivosti svakog pojedinca u vršenju njegove dužnosti, potrebno je u Ustav ugraditi odredbu o odgovornosti reisu-l-uleme te mogućnosti opoziva sa te dužnosti prije isteka mandata. Istovremeno, potrebno je predvidjeti izrazito složenu proceduru i decidne razloge opoziva, u cilju zaštite od mogućih zloupotreba te odredbe.

Amandman I

Član 1. stav 2. Ustava Islamske zajednice mijenja se i glasi:

"Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Islamska zajednica u Hrvatskoj, Islamska zajednica u Sloveniji i Islamska zajednica

u Srbiji, čine jedinstven duhovni okvir na čelu s reisu-l-ulemom Islamske zajednice u Sarajevu."

Komentar: U vezi sa ovim amandmanom želim istaknuti nekoliko pojedinosti. U stavu 1. član 1. Ustava kaže se: "**Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je jedna i jedinstvena zajednica muslimana u Bosni i Hercegovini, Bošnjaka izvan domovine i drugih muslimana koji je prihvataju kao svoju**" (podvukao A. K.).

Ovdje se nedvosmisleno ističe da je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini "jedna i jedinstvena" i da njoj pripadaju muslimani u Bosni i

Važno pitanje nije uopće tretirano Ustavom, niti ovim Nacrtom amandmana. To je pitanje odgovornosti reisu-l-uleme. U Ustavu su određene ovlasti, ali ne spominje se odgovornost reisu-l-uleme, niti mogućnost opoziva sa te dužnosti prije isteka mandata. Polazeći od pretpostavke o mogućoj pogrešivosti svakog pojedinca u vršenju njegove dužnosti, potrebno je u Ustav ugraditi odredbu o odgovornosti reisu-l-uleme te mogućnosti opoziva sa te dužnosti prije isteka mandata

Hercegovini, Bošnjaci izvan domovine i drugi muslimani (izvan domovine) koji je prihvataju kao svoju. U međuvremenu je u praksi došlo do kršenja ove odredbe, jer su se islamske zajednice u Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji i drugim zemljama, ponašale pretežito kao samostalne islamske zajednice, neka manje neka više, sa svojim predstavničkim i izvršnim organima koji su imali istu ulogu kakvu je imao Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, odnosno Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Amandmanom I uvodi se pojam "jedinственog duhovnog okvira", što u stanovitoj mjeri relativizira nedvosmislenost koncepta "jednoće i jedinstvenosti".

Međutim, amandman XXXVI je u potpunoj suprotnosti sa stavom 1. člana 1. Ustava. U amandmanu XXXVI kaže se: "Član 80. mijenja se i glasi: **Islamska zajednica u Srbiji, Islamska zajednica u Hrvatskoj i Islamska zajednica u Sloveniji te islamske zajednice Bošnjaka u bošnjačkoj dijaspori samostalno** (podvukao A. K.) **uređuju svoju unutrašnju organizaciju u skladu s načelima ovog Ustava**."

Ovaj amandman nedvosmisleno govori da Islamska zajednica u Srbiji, Islamska zajednica u Hrvatskoj, Islamska zajednica u Sloveniji, te islamske zajednice Bošnjaka u bošnjačkoj dijaspori, "samostalno uređuju svoju unutrašnju organizaciju u skladu s načelima ovog Ustava", a ne u skladu sa integralnim tekstom Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Iz naprijed rečenog vidljivo je da su amandmani I i XXXVI u suprotnosti sa stavom 1. člana 1. Ustava. Iz toga proističu dva zaključka:

1. Iz Ustava se mora jasno i nedvosmisleno vidjeti da li su Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Islamska zajednica u Hrvatskoj, Islamska zajednica u Sloveniji, Islamska zajednica u Srbiji te islamske zajednice Bošnjaka u dijaspori, **jedna zajednica ili unija samostalnih zajednica?** U tom pogledu potrebno je uskladiti stav 1. člana 1. Ustava i Nacrt amandmana I i XXXVI, na način da se normira realno stanje odnosa, organizaciona i funkcionalna samostalnost islamskih zajednica izvan Bosne i Hercegovine, s jedne strane, i vjersko jedinstvo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i islamskih zajednica izvan BiH, s druge strane.

2. Zavisno od ustavnog određenja u vezi sa pitanjem da li su spomenute islamske zajednice jedna zajednica ili unija zajednica, biće i njihovo uređenje, organizacija i funkcioniranje, te uređenje njihovih međusobnih odnosa.

Pored rečenoga, u pogledu Nacrta amandmana I treba istaknuti još dvije stvari.

Pojam "duhovni okvir", neodređen je pojam. Umjesto njega treba koristiti pojam "vjersko jedinstvo" sa jasnim i nedvosmislenim značenjem. Drugo, neprecizna je formulacija "...reisu-l-ulema Islamske zajednice u Sarajevu". Umjesto, toga treba koristiti naziv "Reisu-l-ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini".

Zbog naprijed rečenog predlažem da se Amandman I preformulira i da glasi:

Član 1. stav 1. mijenja se i glasi:

"Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini jedna je i jedinstvena zajednica muslimana u Bosni i Hercegovini."

Član 1. stav 2. mijenja se i glasi:

"Reisu-l-ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini predstavlja vjersko jedinstvo Islamskih zajednica u Bosni i Hercegovini, Islamske zajednice u Hrvatskoj, Islamske zajednice u Sloveniji, Islamske zajednice u Srbiji, te Islamskih zajednica Bošnjaka u dijaspori."

Amandman V

U članu 34. u stavu 2. broj "100" zamjenjuje se brojem "200".

Komentar: U obrazloženju ovog amandmana istaknuto je da je cilj spriječiti usitnjavanje džemata.

Ukoliko se posmatraju džemati u pojedinim dijelovima BiH gdje se formiraju novi džemati na način diobe već postojećih, prilikom čega se dešava da oba džemata otežano funkcioniraju, ovaj amandman je uredu.

Međutim, ako se obrati pažnja na one dijelove BiH iz kojih je bošnjačko stanovništvo protjerano i gdje je počinjen genocid, a gdje se povratkom stanovništva obnavljaju i džemati, ovaj amandman je manjkav.

Zbog toga bi trebalo reći da je za **formiranje novog džemata odvajanjem već postojećeg potrebno da novi džemat ima najmanje 200 domaćinstava**. Time bi se postigla intencija ali bi se osigurao i legalitet džemata koji se obnavljaju.

Amandman XII

U članu 42. iza stava 3. dodaje se novi stav koji glasi: "Postavljenje glavnog imama potvrđuje se svake četiri godine".

Komentar: Odredba o potvrđivanju postavljenja glavnog imama kao rukovodioca Vjersko-prosvjetne službe medžlisa, kao i svih drugih rukovodilaca i do sada je imala ustavni osnov, jer se u članu 16. Ustava kaže "**Djelatnosti u Islamskoj zajednici podliježu načelima zakonitosti, javnosti i odgovornosti, a rukovodne dužnosti podliježu načelima izbornosti i ograničenog trajanja**" (podvukao A. K.). Prema Pravilniku o imamima član 48. stav 2. glavni imam "**rukovodi** radom vjerskoprosvjetne službe u medžlisi".

Elementarna logika kaže da je rukovodilac službe Rijasetu na višem hijerarhijskom nivou od rukovodioca službe medžlisa. Konsekventno tome i jedna i druga dužnost treba biti tretirana na jednak način i treba biti tretirana u skladu sa članom 16. Ustava.

Amandman XVI

U članu 49., stav 3, broj "14" mijenja se brojem "16".

Stav 4. mijenja se i glasi: "Članovi Rijasetu po položaju su: generalni sekretar Rijasetu i muftije: sarajevski, tuzlanski, mostarski, travnički, zenički, banjalučki, bihaćki, gorazdanski i vojni."

Stav 5. mijenja se i glasi: "Ostale članove Rijasetu bira Sabor Islamske zajednice: jednog člana iz reda dekana i jednog člana iz reda direktora islamskih obrazovnih ustanova te četiri člana iz reda istaknutih pripadnika Islamske zajednice koji nisu zaposleni u Islamskoj zajednici."

Komentar: S obzirom da je ovim Nacrtom amandmana predviđen novi organ "Vijeće mufti-

ja" postavlja se logično pitanje svrhe dvostrukog članstva muftija u Rijasetu i Vijeću muftija. Veliki broj članova Islamske zajednice smatra da bi Rijaset kao najviše administrativno tijelo morao biti koncipiran tako da ima daleko veću operativnu efikasnost nego što je bila dosadašnja praksa. Sadašnja koncepcija Rijasetu, a posebno ona koja se nudi Nacrtom amandmana, ne može imati operativnu efikasnost koju Islamska zajednica očekuje od Rijasetu kao izvršnog tijela.

Amandman XVIII

U članu 55. stav 4. mijenja se i glasi: "Reisu-l-ulemu u njegovoj odsutnosti zamjenjuje muftija kojeg ovlasti reisu-l-ulema."

Komentar: U slučaju spriječenosti reisu-l-uleme da izvršava dužnosti, Ustav mora predvidjeti ko ga zamjenjuje. Pretpostavka je da se može dogoditi da reisu-l-ulema nije ovlastio muftiju, a da ne može izvršavati svoje obaveze. Zbog toga, neophodno je da se Ustavom propiše ko u takvim okolnostima zamjenjuje reisu-l-ulemu do izbora nove osobe na tu dužnost.

Amandman XIX

Član 56. mijenja se i glasi:

"Za reisu-l-ulemu može biti kandidiran istaknuti alim koji je obavljao dužnosti u Islamskoj zajednici najmanje deset godina i koji je svojim poznavanjem islamskog učenja i svojim ponašanjem stekao opći ugled i povjerenje pripadnika Islamske zajednice.

Kandidat za reisu-l-ulemu mora biti državljanin Bosne i Hercegovine koji ne može biti mlađi od 40 niti stariji od 60 godina. Sabor Islamske zajednice utvrđuje kandidaturu i predlaže najmanje dva kandidata za reisu-l-ulemu. "

Obrazloženje: Ovim amandmanom ukinuta je institucija zamjenika reisu-l-uleme, čime se izbjegla mogućnost, koju je ustav do sada ostavljao da Islamska zajednica ima na svome čelu dvojicu rukovodilaca s istim uvjetima za kandidaturu i s istim izbornim kapacitetom pa se čak u praksi moglo dogoditi i to da zamjenik reisu-l-uleme,

od istog izbornog tijela, dobije više glasova na izborima i od samog reisu-l-uleme. Pored toga, utvrđena je i gornja granica starosti za reisu-l-ulemu na način da kandidat za reisu-l-ulemu ne može biti stariji od 60 godina.

Komentar: Zašto se ukida institucija zamjenika reisu-l-uleme? Ponuđeno obrazloženje je neuvjerljivo. Nadležnosti reisu-l-uleme, kao i zamjenika reisu-l-uleme proističu iz ovlaštenja koja im daje Ustav i Pravilnik o radu reisu-l-uleme i zamjenika reisu-l-uleme, a nikako iz broja glasova. Apsolutno je nebitno koliko je glasova dobio kandidat za zamjenika, jer on nije izabran na dužnost reisu-l-uleme.

S druge strane poželjno je i prevazilaženje pitanja tzv. jednakog izbornog kapaciteta, tj. legitimizacija. To je moguće riješiti na jedan od dva načina :

1. Kandidat za reisu-l-ulemu predlaže kandidata za svoga zamjenika i "u paketu" se biraju, tako da samo zajedno mogu biti izabrani.
2. Zamjenika reisu-l-uleme bira Sabor, a ne izorno tijelo koje bira reisu-l-ulemu.

U svakom slučaju bilo bi neodgovorno, čak neprihvatljivo, da se na ovakav način ukida druga po

važnosti pozicija u Islamskoj zajednici. O pitanju ne/ukidanja dužnosti zamjenika reisu-l-uleme, s obzirom na to kakva je njegova sadašnja ustavna pozicija, neophodno bi bilo prethodno provesti raspravu u Saboru, pa tek nakon toga u skladu sa rezultatima izjašnjavanja članova Sabora to pitanje uvrstiti u amandmane.

Amandman XXI

U član 58, stav 1, riječi "i zamjenika reisu-l-uleme" brišu se.

U članu 58, stav 2, riječi "i zamjenik reisu-l-uleme" brišu se.

U članu 58, stav 3, riječi "i zamjenika reisu-l-uleme" brišu se.

U članu 58, stav 4, iza riječi "u Sarajevu" briše se tačka i dodaju riječi "i stupa na dužnost".

U članu 58, stav 5, mijenja se i glasi: "Reisu-l-ulemi kojem istekne mandat, a nije stekao uvjete za starosnu penziju, osigurava se kabinet i drugi uvjeti za rad na poslovima koji će se utvrditi posebnom odlukom Rijasetu".

Komentar: Status osobe kojoj je istekao mandat reisu-l-uleme, a koja nije ispunila uslove za odlazak u penziju potrebno je normirati prije

Status osobe kojoj je istekao mandat reisu-l-uleme, a koja nije ispunila uslove za odlazak u penziju potrebno je normirati prije svega radi dostojanstva Islamske zajednice, dostojanstva funkcije reisu-l-uleme i onoga ko je obnaša. Međutim, ovu materiju treba u cijelosti tretirati pravilnikom kojeg će donijeti Sabor Islamske zajednice, a ne Ustavom i posebnom odlukom Rijasetu. Nijedna demokratska država u kojoj predsjednik nakon isteka mandata ima stanovit status, to pitanje nije regulirala ustavom.

svega radi dostojanstva Islamske zajednice, dostojanstva funkcije reisu-l-uleme i onoga ko je obnaša. Međutim, ovu materiju treba u cijelosti tretirati pravilnikom kojeg će donijeti Sabor Islamske zajednice, a ne Ustavom i posebnom odlukom Rijasetu. Nijedna demokratska država u kojoj predsjednik nakon isteka mandata ima stanovit status, to pitanje nije regulirala ustavom. Međutim, "zamka" o dvojnom vođenju Islamske zajednice, jednom zvaničnom i

drugom nezvaničnom, daleko je prisutnija u uspostavljanju ove "institucije" nego li u dužnosti zamjenika reisu-l-uleme, jer postoji mogućnost da jedna osoba u takvom statusu provede punih sedamnaest godina, tj. ako je izabran na dužnost reisu-l-uleme u 41. godini života, a ne dobije izbor za drugi mandat on će provesti u tom statusu od 48. do 65. godine života. Također, moguće je da se u određeno vrijeme "kabinet" treba obezbijediti za dvije ili čak tri osobe kojima je istekao mandat.

U ponuđenom amandmanu se ne precizira da li se "kabinet" obezbjeđuje samo do stjecanja uslova za penzionisanje, tako da ovako formuliran amandman ostavlja mogućnost da se nižim

pravnim aktom regulira ovo pitanje na način da "kabinet" funkcionira i poslije stjecanja uslova za odlazak u penziju.

Amandman XXXVI

Član 80. mijenja se i glasi: "Islamska zajednica u Srbiji, Islamska zajednica u Hrvatskoj i Islamska zajednica u Sloveniji te islamske zajednice Bošnjaka u bošnjačkoj dijaspori

samostalno uređuju svoju unutrašnju organizaciju u skladu s načelima ovog Ustava. Zajednice iz prethodnog stava dužne su Rijasetu dostaviti svoje temeljne normativne akte".

Komentar: Dostavljanje kao takvo nema nikakvo pravno značenje niti proizvodi posljedice ako ti akti neće biti ratificirani u Saboru islamske zajednice u BiH.

Summary

COMMENT ON THE DRAFT AMENDMENT TO THE CONSTITUTION OF THE ISLAMIC COMMUNITY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Amir KARIĆ, PhD

This article presents the arguments and the comments upon a draft of the amendment of the Constitution of the Islamic Community of BiH. The arguments, however, suggest the following changes: draft of the amendment is to be approved by the Assembly and proposed by the legal-constitutional commission, the decision to change the constitution is valid only if two thirds of the total number of the members of the Assembly votes in favour of it. The Islamic Community of Bosnia and Herzegovina is the only organized community of Muslims in Bosnia and Herzegovina, Bosniaks in Diaspora and all those Muslims who affiliate themselves with it.

The other point that was insisted upon is a request that certain amendments should be formulated explicitly like: The Islamic Community of Bosnia and Herzegovina is the only organized community of Muslims in Bosnia and Herzegovina. Reisu-l-ulama of the Islamic community in BiH is a representative of the religious unity of: Islamic communities in Bosnia and Herzegovina, Serbia, Croatia and Bosniak Diaspora. The objections to the amendments V, XII, XVI, XVIII, XIX, XXI, XXXVI, are referring to: the number of households that should constitute one jamaat, reconsideration of the effectiveness of the dual membership of muftis, i.e. in the Riyasat as well as in the council of muftis, objection to the suggestion to abolish the institution of the deputy of Reisu-l-ulama etc.

الموجز

شرح مسودة التعديلات على دستور الجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك

أ. د. عامر كاريتش

يقدم المقال ملاحظات على تعديلات دستور المشيخة الإسلامية والأدلة عليها ويناقشها. وفي الملاحظات تقترح التعديلات الآتية: يتم إقرار مسودة تعديل الدستور من قبل المجلس التشريعي بناء على اقتراح من اللجنة الدستورية الحقوقية. ويكون قرار وضع الدستور أو تعديله نافذا إذا صوت لصالحه ثلثا العدد الإجمالي لأعضاء المجلس التشريعي على الأقل. والمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك هي الجماعة الواحدة والوحيدة للمسلمين في البوسنة والهرسك وللبشناقة خارج الوطن وغيرهم من المسلمين الذين يقبلونها جماعة لهم. كما يصر المقال على ضرورة تدقيق بعض التعديلات لغويا وصياغتها على النحو الآتي: المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك هي الجماعة الواحدة والوحيدة للمسلمين في البوسنة والهرسك. يمثل رئيس العلماء للمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك وحدة الجماعات الإسلامية في كل من البوسنة والهرسك وصربيا وكرواتيا والجماعات الإسلامية للبخناقة في الشتات. إن الملاحظات على التعديل الخامس والسابع والسادس عشر والثامن عشر والتاسع عشر والحادي والعشرين والسادس والثلاثين. تتعلق بالعدد المناسب من الأسر لتشكيل جماعة مسجد جديدة. والنظر في غرض العضوية المزدوجة للمفتين في الرئاسة ومجلس الفتوى. وعدم الموافقة على اقتراح إلغاء منصب نائب رئيس العلماء. وغيره.